

УДК 378.11.67

Савченко Л. О.*

ВИЗНАЧЕННЯ КРИТЕРІЇВ, ПОКАЗНИКІВ ТА РІВНІВ ЯКОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ТЕХНОЛОГІЙ

У статті розглянуто питання визначення критеріїв і показників рівнів професійної підготовки майбутніх учителів технологій. Багатокритеріальний підхід є більш плідним, критерії мають розглядатися тільки у взаємозв'язку з метою якісної підготовки майбутніх учителів. Критеріальне оцінювання можливе за допомогою педагогічної діагностики (шляхом спостереження за ходом виконання завдання або шляхом аналізу представленого результату тощо), способу оцінювання того або іншого параметра (знань, умінь, компетенцій) на основі критеріїв, тобто об'єктивних показників виразності. На основі диференційованих структурних компонентів обрано систему критеріїв та показників для визначення рівня підготовки майбутніх учителів технологій: ціннісно-орієнтаційний, імперативно-настановний, конструктивний.

Ключові слова: критерії, показники, рівні, якість, арт-терапія.

Якість професійної підготовки майбутніх учителів технологій зазнає актуалізації в умовах інтеграції вищої освіти у світовий та європейський освітній простір. Система управління якістю освіти передбачає рівні права й відповідальність учасників навчально-виховного процесу в покращенні якості навчання; оперативне інформування про результати контролю якості освіти; застосування експертних і тестових методів оцінювання рівня знань, умінь, навичок та педагогічної компетентності. Показники якості освіти визначають згідно з вимогами до фахівців й умовами їхньої професійної діяльності. Для оцінювання кожного з цих показників застосовують методи статистичного аналізу. Внутрішньовідомчий контроль проводять галузеві міністерства й відомства, яким підпорядковано навчальні заклади, а міжвідомчий – Державна акредитаційна комісія Міністерства освіти і науки України.

Випускати висококваліфікованих фахівців можна тільки за умов суворого дотримання й виконання державних стандартів освіти та нормативних документів Міністерства освіти і науки України, а також технологічного режиму побудови навчального процесу на всіх етапах життєвого циклу – від прийому студентів до навчального закладу до їхнього випуску. Уявлення про ступінь готовності навчального закладу до підготовки фахівців дає його ліцензування й акредитація. У ході наукового пошуку розроблено як доповнення до чинних стандартів методичні вказівки з упровадження педагогічної діагностики, що вивчає, корегує, проектує якість знань, умінь і навичок випускників навчальних закладів. За відповідністю фактичної якості нормативній (стандартній) оцінюють показники справжньої якості, у такий спосіб захищають інтереси майбутніх учителів на ринку праці, забезпечують об'єктивність і комплексність оцінювання.

Н. Авалуєва та А. Жалдак [1], виділяють кілька видів критеріального оцінювання ефективності педагогічної діяльності: «оперативне», «динамічне» і «моніторингове». У педагогічних дослідженнях зустрічаються різні визначення поняття «критерій». В. Якунін вважає критеріями оцінки ефективності навчання та виховання зміст і рівень сформованості основних умінь у процесі професійної підготовки [4, с. 24]. З. Курлянд трактує критерій як мірило оцінки та необхідну й достатню умову проявлення або існування якогось явища чи процесу [2]. Нова якість підготовки фахівця потребує інших критеріїв оцінювання, незважаючи на те, що традиційно в педагогіці вищої школи основними критеріями є знання, вміння і навички.

© Савченко Л. О.

Виходячи з вищесказаного, критерій оцінювання ефективності майбутніх учителів у педагогічній діагностиці – це міра (ступінь) вияву ознаки, що характеризує ефективність підготовки до професійно-педагогічної діяльності.

Мета статті – розкрити проблему визначення критеріїв і показників рівнів професійної підготовки майбутніх учителів технологій.

Багатокритеріальний підхід є більш плідним, критерії мають розглядатися тільки у взаємозв'язку з метою якісної підготовки майбутніх учителів до педагогічної діагностики. Критерії не є абсолютними, оцінка подібних видів діяльності змінюється з урахуванням вимог до фахової компетентності майбутніх учителів технологій і креслення. Критеріальне оцінювання можливе за допомогою педагогічної діагностики (шляхом спостереження за ходом виконання завдання або шляхом аналізу представленого результату тощо), способу оцінювання того чи іншого параметра (знань, умінь, компетенції) на основі критеріїв, тобто об'єктивних показників виразності.

У різних галузях науки критерій розглядається як:

- ознака, на підставі якої виробляється оцінка, визначення або класифікація чогонебудь;
- мірило оцінки, правило, що дозволяє робити вибір, здійснювати перевагу.

З філософської точки зору, критерії як певні норми й правила дозволяють вирішити кожний окремий крок, не розглядаючи в цілому професійно-педагогічну діяльність. Критерії не фіксують найбільш перспективні й продуктивні принципи й способи дії, а тільки виражають об'єктивні закони та логіку розвитку явища.

Показник – свідчення, доказ, ознака чогось. У науковій літературі показники визначаються як статистичні дані, що дають підстави оцінити судження про ключові аспекти функціонування освітніх систем. Серед показників диференціюють асоціативні, порядкові та кількісні. Цінність показника залежить від можливості його використання для вивчення найсуттєвіших властивостей об'єктів і зв'язків у структурі моделей, зручності використання.

Описуючи сутність терміна *показник*, до уваги беруть те, що ми маємо справу з вимірювальними характеристиками освітніх систем; намагання виміряти ключові аспекти; показники повинні демонструвати наявність стандарту, стосовно якого формулюють судження (Й. Ширене). Найлегше оцінювати кількісні показники (роки навчання, тривалість занять, розподіл часу, кількість завдань тощо).

У контексті дослідження підготовку майбутнього учителя технологій і креслення до педагогічної діагностики якості освіти можна розуміти як процес, що забезпечує опанування студентами методів і прийомів педагогічної діагностики у вищій школі, включає крім фахової ще й методичну підготовку з педагогічної діагностики. У системі підготовки найефективніше реалізують такі напрямки педагогічної діагностики вчителя технологій і креслення: конструктивний, виконавський, комунікативний, творчий, організаційний та дослідницький. Наукове осмислення цих напрямків спонукало до висновку, що в змістовому плані підготовка майбутнього вчителя технологій і креслення передбачає не тільки сукупність діагностичних знань, умінь і навичок, а й сформованість професійно значущих якостей особистості.

Виокремлення структурних компонентів уможлиблює розроблення системи критеріїв і показників для визначення рівнів підготовки майбутніх учителів технологій та креслення до педагогічної діагностики якості освіти. *Ціннісно-орієнтаційний критерій* відображає характер ставлення студентів до педагогічної діагностики. Показниками критерію є: інтерес до професії вчителя трудового навчання; позитивне ставлення до здійснення педагогічної діагностики якості освіти; бажання поглиблювати свої знання стосовно методів педагогічної діагностики, удосконалювати набуті вміння й навички методів педагогічної діагностики якості освіти.

Імперативно-настановний критерій характеризує ступінь володіння студентами знаннями з фахових предметів; уміння застосовувати діагностичні методики; уміння

прогнозувати, проектувати майбутню професійну діяльність; уміння методично правильно планувати використання діагностичних методик для визначення якості освіти; уміння проводити аналіз і самоаналіз результатів педагогічної діагностики якості освіти.

Конструктивний критерій описує наявність у студентів комплексу вмінь і навичок з організації та використання різних методів педагогічної діагностики. Його показниками є володіння методикою аналізу, самоаналізу використання педагогічної діагностики якості освіти, вивчення особистості педагога, фіксація недоліків, причинно-наслідкові зв'язки в навчально-виховному процесі, між умовами та результатами навчання; уміння студентів розробляти конспекти уроків з трудового навчання; уміння самостійно розробляти діагностувальні завдання; уміння оцінювати якість освіти учнів.

Конструктивний критерій відображає ступінь творчої спрямованості методико-практичної діяльності студентів, охоплює такі показники: володіння діагностичними методами організації творчої навчальної діяльності студентів; ступінь самостійності у виборі прийомів і методів педагогічної діагностики; володіння навичками педагогічної імпровізації в аспекті вільного використання різноманітних діагностичних методів та прийомів роботи з учнями.

В основу діагностичних систем дослідження покладено трирівневу шкалу оцінювання.

Система оцінювання має такий вигляд: високий рівень – 4 і більше балів; середній рівень – 2–3 бали; низький рівень – 0–1 бал. Щоб оцінити будь-який процес, явище тощо, необхідно ввести систему стандартів (інакше кажучи, систему оцінювання). На сьогодні вже існують такі системи: чотирибальна система оцінювання, від якої наше суспільство намагається відмовитися вже не перший рік, дванадцятибальна система, система оцінювання, що заснована на використанні літер (А, В, С...) та інші

У ході бесіди та спостереження студентам запропоновано низку запитань. Результати перевірки визначених критеріїв підготовки майбутніх учителів технологій і креслення систематизовано в табл. 1.

Таблиця 1

Результати констатувального експерименту

Критерій й рівні	Контрольна група (120 осіб)		Експериментальна група (120 осіб)	
	студ.	%	студ.	%
<i>1. Імперативно-настановний</i>				
Високий рівень	40	33,3	30	25,0
Середній рівень	60	50,0	60	50,0
Низький рівень	20	16,6	30	25,0
<i>2. Ціннісно-орієнтаційний</i>				
Високий рівень	30	25,0	30	25,0
Середній рівень	50	41,7	40	33,3
Низький рівень	40	25,0	50	41,7
<i>Конструктивний</i>				
Високий рівень	10	8,3	20	16,6
Середній рівень	50	41,7	50	41,7
Низький рівень	60	50,0	50	41,7

Унаслідок підрахунку в обох групах зафіксовано різне співвідношення осіб із високим, середнім та низьким рівнями. Стосовно критерію імперативно-настановного різниця високого рівня між студентами контрольної підгрупи становить 33,3 %, в експериментальній групі – 25,0 %; середній рівень в контрольній групі – 50,0 %, в експериментальній – 50,0 %. Із низьким рівнем у контрольній групі – 16,6 %, в експериментальній – 25,0 %.

За критерієм «ціннісно-орієнтаційний» зафіксовано високий рівень у контрольній групі – 25,0 %, в експериментальній – 25,0 %. Середній рівень у контрольній підгрупі становить – 41,7 %, в експериментальній – 33,3 % Кількість із низьким рівнем дорівнює в контрольній групі – 25,0 %, в експериментальній – 41,7 %.

За критерієм «конструктивний» отримано такі відомості: у контрольній підгрупі кількість студентів із високим рівнем становила 8,3 %, в експериментальній – 16,6 %; чисельність осіб із середнім рівнем у контрольній групі – 41,7 %, в експериментальній – 41,7 %; із низьким рівнем у контрольній групі – 50,0 %, в експериментальній – 41,7 %.

Методи критеріального оцінювання відрізняються від традиційних. Останніми роками в педагогіці відбувається переосмислення системи оцінки навчальних досягнень студентів. Стає очевидним, що одним із завдань вищої школи має стати створення умов, що сприяють прагненню до самоосвіти, самопізнанню особистості, а також розвитку мотивації досягнення успіху.

У дослідженні застосовано методику, що використовують в арт-терапії. Арт-терапія передбачає різноманітні заняття художньо-прикладного характеру: малювання, ліплення, випалювання, виготовлення виробів із тканини, хутра, природного матеріалу. При цьому спеціальна підготовка, талант виконавців і художні вартості робіт не настільки значущі, натомість важливий власне процес творчості, особливості внутрішнього світу людини. Відповідно до досліджень А. Копитіна за кордоном помітно зросла роль арт-терапевтів у сфері освіти, вони працюють у спеціалізованих і загальноосвітніх школах, здебільшого з дітьми, які мають певні емоційні й поведінкові порушення, а також проблеми в навчанні.

Варто наголосити на спонтанному характері творчої діяльності під час арт-терапевтичних занять, на відміну від процесу навчання. У дослідженні диференційовано низку функцій. Насамперед ідеться про корекційну функцію, що допомагає успішно корегувати образ «Я», який раніше міг бути деформованим, поліпшує самооцінку, нейтралізує неадекватні форми поведінки, налагоджує взаємодію з іншими людьми. Високих результатів досягнуто в роботі з відхиленнями в розвитку емоційно-вольової сфери особистості. У кожному графічному зображенні, що можна вивчати як невербальне повідомлення для когось іншого, залишається щось специфічно індивідуальне. Труднощі методичного завдання, за словами Е. Романової, О. Потьомкіної, пов'язані з максимально контрастним розмежуванням того, що належить студентові, відокремленням від нормативної, «неавторської» сторони зображення-канви об'єктивної ситуації, впливом стандарту завдання, загального змісту повідомлення [3].

Діагностичні функції арт-терапії вмотивовані тим фактом, що вона допомагає одержати відомості про розвиток й індивідуальні особливості студента. Це коректний спосіб спостереження за ним у самостійній діяльності, що дає змогу довідатися про його інтереси, цінності, побачити внутрішній світ, неповторність, особистісну своєрідність, а також зафіксувати проблеми, що підлягають спеціальній корекції. У процесі занять виявляється характер міжособистісних взаємин і реальне становище кожного в колективі, особливості сімейної ситуації. Арт-терапія виявляє і внутрішні, глибинні проблеми особистості. Маючи багатоаспектні діагностичні можливості, вона може бути зарахована до проєктивних тестів. Наявне обмеження, загальне для всіх вікових груп, зумовлене відсутністю суворої стандартизації, перевагою емпіричного підходу в арт-терапевтичній діагностиці й, отже, суб'єктивним характером, залежністю від рівня підготовленості, інтуїції, особистого досвіду психолога (арт-терапевта). Отримані таким чином відомості мають описовий характер, їх важко виміряти та представити у вигляді чіткої системи статистично об'єктивних, надійних, достовірних результатів [3].

Отже, аналіз педагогічної літератури дає підстави виокремити критерії, показники й рівні підготовки майбутніх педагогів до педагогічного діагностування якості освіти. Таким чином, критерій оцінки ефективності – це фундаментальний принцип, норма,

еталон, що визначає підстави, які дозволяють відрізнити ефективну діяльність від неефективної діяльності. Виступаючи в ролі мірила, норми, критерій служить ніби ідеальним зразком, виражає вищий, найбільш вироблений рівень досліджуваного явища, у даному контексті – підготовки до професійно-педагогічної діяльності, до педагогічної діагностики якості освіти та її ефективності.

Безсумнівно, проблема оптимізації професійно-педагогічної діяльності, а отже, і проблема оцінювання ефективності застосування діагностичних методик у підвищенні якості освіти викликає значний інтерес. І тому в педагогічній літературі можна побачити різні критерії, пропонувані для оцінювання ефективності якості освіти, – рівень знань, ступінь розвитку особистості й ін. Але жоден із цих критеріїв не став оптимальним. Імовірно, це пояснюється тим, що на особистість прямо й побічно впливає безліч чинників, урахувати які досить складно. Проте практика свідчить про необхідність продовження наполегливих пошуків у галузі розроблення критеріїв оцінки з якості освіти та запропонування з цією метою діагностичних методик.

Література:

1. Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання / [науковий редактор укр. видання, доктор пед. наук, проф. С. Ю. Ніколаєва]. – К. : Ленвіт, 2003. – 273 с.
2. Педагогіка вищої школи: навчальний посібник / [З. П. Курлянд, В. І. Хмелюк, А. В. Семенова та ін.]; за ред. З. Н. Курлянд. – 2-е вид. переоб. і доп. – К. : Знання, 2005. – 399 с.
3. Романова Е. С. Графические методы в психологической диагностике / Е. С. Романова, О. Ф. Потемкина. – СПб. : Речь, 2002. – 416 с.
4. Якунин В. А. Педагогическая психология : учеб. пособие / Валерий Александрович Якунин. – СПб. : Изд-во «Полиус», 1998. – 639 с.

Savchenko L. A.

ОПРЕДЕЛЕНИЕ КРИТЕРИЕВ, ПОКАЗАТЕЛЕЙ И УРОВНЕЙ КАЧЕСТВА ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ПОДГОТОВКИ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ ТЕХНОЛОГИЙ

В статье рассмотрены вопросы определения критериев и показателей уровней профессиональной подготовки будущих учителей технологий. Многокритериальный подход более плодотворный, критерии должны рассматриваться только во взаимосвязи с качественной подготовкой будущих учителей. Критериальное оценивание возможно с помощью педагогической диагностики (путем наблюдения за ходом выполнения задачи или путем анализа представленного результата и т.п.), способа оценивания того или другого параметра (знаний, умений, компетенции) на основе критериев, т.е. объективных показателей. На основе дифференцированных структурных компонентов избрано систему критериев и показателей для определения уровня подготовки будущих учителей технологий: ценностно-ориентированный, императивно-установочный, конструктивный.

Ключевые слова: критерии, показатели, уровни, качество, арт-терапия.

Savchenko L. A.

DEFINITION OF CRITERIA, INDICATORS AND LEVELS OF QUALITY OF PROFESSIONAL TRAINING OF FUTURE TEACHERS OF TECHNOLOGIES

In the article the questions of definition of criteria and indicators of professional standards of future teachers of technologies are considered. Multicriteria approach can be considered as more fruitful, criteria can be considered only in interrelation with high-quality training of future teachers. Criteria of estimation is possible by means of pedagogical diagnostics (by supervision over the course of performance of a task or by means of analysis of presented result, etc.). The way of estimation of this or that parameter (knowledge, abilities, competence) can be shown on the basis of criteria, i.e. objective indicators. On the basis of differentiated structural components it is elected the system of criteria and indicators for determination of level of training of future teachers of technologies: valuable-oriented,

imperative and adjusting, constructive.

In the context of study the preparation of future teacher of technology and drawing to pedagogical diagnostics of quality of education can be understood as a process that ensures students' mastery of methods and techniques of pedagogical diagnostics at high school. It can include, in addition training and methodical training of pedagogical diagnostics. All this led to the conclusion that in terms of content, the preparation of future teacher of technology involved not only a combination of diagnostic knowledge, abilities and skills, but also forming and formation of professionally significant qualities of a person.

Keywords: criteria, indicators, levels, quality, art-therapy.

УДК 371.378

Яцула Т. В.*

ПОДГОТОВКА БУДУЩЕГО КЛАССНОГО РУКОВОДИТЕЛЯ К ВЗАИМОДЕЙСТВИЮ С СОВРЕМЕННЫМИ ШКОЛЬНИКАМИ

В статье анализируются особенности современного поколения молодежи, выделяются его характерные черты. На этой основе автором предложены пути обновления подготовки будущих классных руководителей к взаимодействию с учащимися школьного возраста. Представлены результаты проводимой работы.

В статье представлены примеры изучения будущими учителями – классными руководителями – интересов, потребностей учащихся подросткового и старшего школьного возраста, выводы, которые они (будущие учителя) делают о целесообразности использования содержания, форм, методов воспитательной работы, среди которых наиболее эффективными считают активные, такие как дискуссия, диспут, ток-шоу. В выводах статьи автор констатирует, что изменения социокультурной среды жизни современных школьников требует гибкости, мобильности учителя-воспитателя.

Ключевые слова: классный руководитель, современные школьники, новые подходы к воспитательному взаимодействию.

Деятельность классного руководителя в общеобразовательной школе нуждается в активном обновлении. Это диктуется теми изменениями в личности учащихся, которые фиксируются социологами, психологами, педагогами.

Современные школьники живут в информационно насыщенной среде, оказывающей в целом первостепенное влияние на их мировоззрение, ценностные ориентации, установки и т.д. В силу возраста и недостаточного жизненного опыта школьники не могут проанализировать влияние информационного пространства на личностное развитие. С другой стороны, классные руководители, как показали наши исследования, остаются в стороне от информационной среды, в которой «живут» дети. Д. Богданова, например, обращает внимание на такой факт: общаясь, дети заводят новые знакомства, принимая на веру, без критики всю информацию, которую сообщает о себе новый «друг». Среда общения в этих сетях совершенно разнородная, а под прозвищами и аватарами могут скрываться люди не обязательно одного возраста или общего круга интересов [1].

На основе изменившейся социокультурной ситуации сформировалось новое поколение молодежи, имеющее значительно отличающиеся личностные качества от поколения родителей. О. Решетников отмечает, что новое поколение (поколение Z) сформировалось в период создания массовых социальных сетей, повсеместного распространения Интернета, в период террористических актов и экономических кризисов [4, с. 58]. На основе изложенного мы считаем, что деятельность классных руководителей нужно строить с учетом современных реалий. Личностное

© Яцула Т. В.